

FÜGGETLENSÉG VS. INTEGRÁCIÓ – A KATALÁN AUTONÓMIA KÉRDÉSE

DABIS ATTILA, GAZSÓ DÁNIEL, NAGY SÁNDOR GYULA
ÉS TÓTH NORBERT ELŐADÁSAI ALAPJÁN¹

Gazsó Dániel: Szeretettel köszöntök mindenkit a Nemzetpolitikai Kutatóintézet nevében. Nyugat-európai autonómiákkal foglalkozó konferenciasorozatunk most következő részében a katalán önrendelkezésről lesz szó. Korábban, 2015 őszén *Választás vagy népszavazás? Katalónia elszakadásának kérdése az előrehozott tartományi választások fényében* című rendezvényünkön már értekeztünk erről a témáról. Most ott kívánjuk folytatni, ahol akkor abbahagytuk, összegezve és értelmezve az elmúlt két és fél év eseményeit.

Mindenekelőtt engedjék meg, hogy bemutassam vendégelőadóinkat. Tóth Norbert, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem docense, a kisebbségi területi autonómiák szakértője. Ebben a témában 2014-ben egy átfogó kötete is megjelent a Nemzetpolitikai Kutatóintézet könyvsorozatában.² Nagy Sándor Gyula, a Külügyi és Külgazdasági Intézet vezető kutatója. Sándorról el kell mondanom, hogy a közelmúltban – amikor a katalán kérdés igen sokszor került napirendre – nem volt olyan, a témával foglalkozó rendezvény Budapesten, ahova ne hívták volna el őt, ahol ne szólalt volna meg. Hallhattuk angol és magyar nyelven is értekezni a televízióban, a rádióban és élőben egyaránt.³ Végül, de nem utolsósorban, Dabis Attila, a Kisebbségi Jogvédő Intézet nemzetközi koordinátora, aki elsősorban az önrendelkezési mozgalmakkal foglalkozik, az autonómiaörekvések szakértője.⁴ Mielőtt átadnám nekik a szót, engedjék meg, hogy néhány percre kilépjek a megszokott moderátori szerepből, és mint a rendezvény házigazdája felvezessem a témát, bemutatva annak főbb kérdéseit.

1 A Nemzetpolitikai Kutatóintézet 2018. január 19-én, a Duna Palota Elvira termében megrendezett konferenciáján elhangzott előadásokat felvezette, moderálta, valamint az itt megjelent szöveget gondozta: Gazsó Dániel.

2 Tóth Norbert: *A kisebbségi területi autonómia elmélete és gyakorlata – Nemzetközi jogi és összehasonlító jogi analízis*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet – L'Harmattan: Budapest, 2014.

3 Nagy Sándor Gyula katalán kérdésről írt gyorselemzése elérhető a Külügyi és Külgazdasági Intézet weboldalán: www.kki.hu.

4 Dabis Attila katalán kérdésről írt tanulmánya megjelent előző lapszámunkban. Dabis Attila: Katalán ősz. *Kisebbségi Szemle*, 2017. 2 (4). 7–28.

Elsőként fontos kihangsúlyozni, hogy a területi autonómia esete nem egyedülálló jelenség: nemcsak Spanyolországban találkozunk vele, hanem szerte Európában (lásd Skócia, Dél-Tirol, Åland-szigetek, Gagauzia helyzetét). Ezen kívül számos olyan kisebbségi közösség létezik, amelyek ilyen jellegű önrendelkezéssel ugyan nem bírnak, ám annak elérésére törekednek (lásd a bretonokat és az elzásziakat Franciaországban, a frízeket Hollandiában, a szandzsáki bosnyákokat Szerbiában, a határon túli magyarokat a szomszédos országokban). A kisebbségi autonómiák, illetve autonómatörekvések azonban nem általánosíthatók. Minden eset egyedi és sajátosan fejlődött. Sem politikai, sem tudományos szempontból nem célravezető párhuzamot húzni közöttük. Kiváltképp igaz ez a katalán autonómia és a kelet-közép-európai kisebbségek autonómatörekvéseinek összehasonlítására. Itt elsősorban a székely autonómatörekvések és a katalán önrendelkezés között felállított párhuzamok veszélyeire szeretném felhívni a figyelmet. E két konkrét eset között legalább három szempontból állapíthatunk meg éles eltéréseket.

Egyrészt történeti szempontból, a szóban forgó közösségek kialakulását illetően. Az őshonos, úgynevezett *autochton* – tehát nem migrációs eredetű, így a szülőföldről történelmileg kötődő – kisebbségi közösségek kategóriáján belül két nagyobb altípust különböztet meg a szakirodalom.⁵ Az egyik a határváltoztatások következtében létrejött kisebbségi közösségek típusa. Ők rendelkeznek anyaországgal, kapcsolatuk pedig az őket körülvevő többségi társadalmakkal igen sajátosan alakult. Esetükben ugyanis – éppen a határváltoztatások következtében – a kisebbség-többség viszonya többször módosult, felcserélődött. Ide sorolhatók a szomszédos országokban élő magyar közösségek, beleértve a székelyeket is. Az őshonos kisebbségek másik típusát azok a közösségek alkotják, amelyek nemzeti kereteiket már egy meglévő nemzetállam keretein belül alakították ki. Tehát nem határváltoztatások következtében jöttek létre, éppen ezért, nem rendelkeznek anyaországgal, a többségi társadalmakkal való viszonyuk pedig egészen másképp alakult. Ide tartoznak a katalánok.

E két közösségtípus képviselői lényegesen eltérő politikai célokat szoktak megfogalmazni. Míg a határváltoztatások következtében kialakult kisebbségek érdekképviselői általában a kisebbségi jogkeretek bővítésére törekednek, valamint különféle területi, illetve kulturális önrendelkezést követelnek; addig az őshonos kisebbségi közösségek másik típusának képviselői ezeket a célokat gyakran meghaladják, és teljes elszakadásra, függetlenségre törekednek.

5 A kisebbségi közösségek tipológiájáról, valamint az ezzel kapcsolatos elméletekről és szakirodalomról lásd Gázsó Dániel: Egy definíció a diaszpórákutató margójára. *Kisebbségkutatás*, 2015. 24 (2). 7–33.; Ugyanő: Diaspora Policies in Theory and Practice. *Hungarian Journal of Minority Studies*, 2017. 1 (1). 65–87.

A történeti és a politikai szempontokon kívül, meghatározó még e közösségek gazdasági helyzete is, pontosabban az abból fakadó különbözőségek. A határváltoztatások következtében kialakult, kelet-közép-európai régióra jellemző kisebbségek általában a lakóhely szerinti ország társadalmi perifériájára szorultak, nehezebb anyagi körülmények között élnek. Ez tapasztalható a szomszédos országok magyarlakta régióiban is. Ezzel szemben Katalónia nemcsak Spanyolország, hanem az egész kontinens egyik meghatározó gazdasági mozgatórugója. Itt az egy főre jutó GDP majd 31 000 euró! Viszonyítási alapként mondom, hogy ez az érték még Magyarországon is alig haladja meg a 12 000 eurót.

Tehát a Kárpát-medencei kisebbségektől lényegesen eltérő esettel állunk szemben. Ahhoz, hogy a katalán önrendelkezés kérdését megértsük, először annak erőviszonyait kell megvizsgáljunk. Ennek az egyre kiélezettebbé vált konfliktusnak két főszereplője van. Az egyik oldalon Carles Puigdemont áll, a katalán kormány, azaz a Generalitat elnöke. Ő kezdeményezte a 2017. október 1-jén erőszakba torkollott népszavazást. Vele szemben Mariano Rajoy néppárti vezető áll, Spanyolország miniszterelnöke. Ő az első spanyol államfő, aki az 1978-as alkotmány 155. cikkelyével élve erőszakot alkalmazott egy autonóm terület egyoldalú függetlenné válásának megakadályozása érdekében, az említett népszavazás alkalmával.⁶

Természetesen ennek a konfliktusnak is megvannak a maga előzményei, melyeket nagyrészt ismertettünk két és fél évvel ezelőtti konferenciánkon.⁷ Akkor arra a konklúzióra jutottunk, hogy a madridi központi hatalom és a katalán vezetőség (melynek élén akkor még Puigdemont elődje, Artur Mas állt) nem képesek kommunikálni egymással, mégpedig azért nem, mert a párbeszédhez saját pártérdekeiket kellene feladniuk. Azt is megállapítottuk, hogy ha ez így marad, a konfliktus akár erőszakba is torkollhat. Vészjóslatunk sajnos bekövetkezett.

A katalán autonómia kérdése körül kialakult konfliktus első ránézésre ugyan kétpólusúnak tűnik (Mariano Rajoy vezette spanyol kormány vs. Carles Puigdemont vezette Generalitat), ha közelebbről megvizsgáljuk az erőviszonyokat, több mellékszereplőt is be tudunk azonosítani. Ez nem meglepő, hiszen a nemzeti kérdés – tehát a nemzet elképzelt

6 A 1978. évi alkotmány 155. cikkelye kimondja: „A spanyol kormány közbeavatkozhat és átveheti az irányítást az autonóm régió felett, amely nem teljesíti az alkotmányban rögzítetteket, a más törvények által ráruházott kötelezettségeket, vagy olyan módon jár el, amely komolyan sérti Spanyolország általános érdekeit.” Az eredeti spanyol nyelvű szöveget lásd Artículo 155 del Título VIII. De la Organización Territorial del Estado de la Constitución Española de 1978. Letöltés helye: www.congreso.es; letöltés ideje: 2018. 01. 20.

7 Az akkori helyzetről lásd: Választás után, választás előtt – Katalónia és a függetlenség dilemmája. *NPKI Elemzések*. 2015. október 12. Letöltés helye: www.npki.hu; letöltés ideje: 2018. 01. 20.

és az állam területi határainak nem egybeeséséből fakadó problémakör – általában olyan konfliktusokat generál, amelyekben az egymással szemben álló felek (kormányok és kisebbségi érdekképviseltek) maguk is belülről megosztott, heterogén politikai mezőket alkotnak.

A katalán fél belső megosztottsága élesen kirajzolódott a tavaly december 21-én tartott, előrehozott regionális parlamenti választások eredményeiben. A mérleg ugyan még mindig a függetlenségpártiak felé billent, a legtöbb szavazatot nem Puigdemont Együtt Katalóniáért (*Junts pel Catalunya, JxC*) pártja kapta, hanem az Állampolgárok (*Ciudadanos, C's*) elnevezésű párt, amelyre több mint egymillióan adták le voksukat. Ez utóbbi helyi vezetője, Inés Arrimadas tavaly októberben tartott parlamenti beszédében kihangsúlyozta: nem fogja hagyni, hogy az andalúz családtagjaitól útlevelet kérjenek, amikor meglátogatják őt Barcelonában.⁸ A dél-spanyol Cádiz provinciában, a sherry szőlő őshazájában, Jerez de la Fronterában született andalúz származású katalán politikusnő tehát nyíltan ellenzi a szeparatizmust, és ráadásul igen népszerű a szavazók körében.

A választási eredményekből kiolvasható továbbá a függetlenségpártiak területi megosztottsága is. Míg a szegényebb Girona és Lleida tartományokban a szavazatok több mint 60%-át vitték el, addig a gazdagabb Tarragona és Barcelona tartományokban támogatottságuk még az 50%-ot sem érte el. Ez utóbbi térséggel kapcsolatban említést érdemel az az extrém kezdeményezés, amely Tarragona és Barcelona Tabarnia néven történő egyesülését és különválását követeli annak érdekében, hogy Katalónia elszakadása esetén ez a terület továbbra is a Spanyol Királyság része maradhasson. A helyzet abszurditását tovább fokozza, hogy e kezdeményezés vezetői ugyanazokkal az érvekkel élnek, mint a katalán függetlenségpártiak a madridi központi hatalommal szemben. Azt állítják ugyanis, hogy Katalónia szegényebb területei kizsákmányolják Tabarniát, mely az autonóm közösség független állammá válása után csak tovább erősödne. Erre utalnak az olyan barcelonai falfrók is, mint „*Cataluña nos roba, Barcelona libre*” („Katalónia meglop minket, szabad Barcelonát”). Mindezen törekvéseket a ma még fiktív Tabarnia elnöke, Albert Boadella múlt kedden (2018. január 16-án) közzétett videó üzenetében összegezte. Mondandója végén még be is intett a madridi hatalommal szembenálló függetlenségpárti katalán testvéreknek.⁹ Ez az első hallásra abszurdnak és már-már

8 Inés Arrimadas 2017. október 11-én tartott parlamenti beszédének videófelvételét lásd: Inés Arrimadas: Mi familia vive en Andalucía. No pienso permitir que les pidan el pasaporte. Letöltés helye: www.youtube.com; letöltés ideje: 2018. 01. 20.

9 Albert Boadella 2018. január 16-án, katalán nyelven tartott videóüzenetét spanyol felirattal lásd: Discurso de investidura de Albert Boadella como Presidente de Tabarnia en el exilio. Letöltés helye: www.youtube.com; letöltés ideje: 2018. 01. 20.

nevetségesnek tűnő mozgalom egy egész népszerű platformmá nőtte ki magát az interneten. Egyre több követőjével tovább erősíti a katalán fél belső megosztottságát.

Mindent összevetve tehát egy, a kelet-közép-európai autonómiatörekvésektől lényegesen eltérő, összetett, többpólusú, spanyolosan magas vérmérsékletű önrendelkezési kérdéssel állunk szemben, melyet a következőkben három különböző perspektívából vizsgálunk meg részletesebben. Elsőként Tóth Norbertnek fogom átadni a szót, akitől azt kérem, hogy ismertesse a katalán autonómia jogi kereteit. Mely jogszabályok tartják egyben az országot: Mi gátolja az egyoldalú elszakadást? Hogyan viszonyul a katalán függetlenségi törekvésekhez a nemzetközi jog? Norbert előadását követően Nagy Sándor Gyuláé lesz a szó. A Külügyi Intézet honlapján Sándor több lehetséges forgatókönyvet is publikált a közelmúltban. Most arra kérem, hogy ezeket összegezve ismertesse Katalónia elszakadásának politikai, kulturális és gazdasági következményeit: a pro és kontra érveket. Milyen előnyökkel és milyen hátrányokkal járna a különválás? Mennyibe kerülne a függetlenség a katalán állampolgárok számára? Végül Dabis Attilától az említett 2017. december 21-én tartott regionális parlamenti választások eredményeinek, valamint a most alakuló új katalán kormány összetételének ismertetését kérem. Hogyan tovább: van-e esély a katalán és a madridi vezetők megegyezésére, a konfliktus békés úton történő kezelésére?

Tóth Norbert: Nagyon szépen köszönöm Dánielnek ezt a bevezetőt. Az az igazság, hogy ma önvizsgálatot tartottam. Feltettem magamnak azt a kérdést, hogy magánemberként – tehát nem jogászként vagy politológusként – mit gondolok erről a konfliktusról, tehát arról, hogy Katalónia függetlenné akar válni. Divatossá vált ilyen helyzetekben ide vagy oda letenni a garast. Egy ilyen két szereplőre leegyszerűsíthető versenyben az ember általában szurkol vagy az egyik, vagy a másik félnek. Én azonban arra jutottam, hogy tulajdonképpen nekem mindegy: én magánszemélyként mind a két oldalt szimpatikusnak találom.

Dániel kérdésére reagálva, először is tisztáznunk kell, hogy pusztán jogszabályok nem igazán tudnak államokat összetartani. A jogszabályok nem szuperhősök. Sőt, lehet, hogy még a szuperhősök sem lennének képesek egyben tartani Spanyolországot, hogyha a helyzet átjut egy bizonyos ponton. A jelenlegi helyzetből nem tudom még megítélni: lehet, hogy megérjük Katalónia függetlenné válását, de az is lehet, hogy Spanyolország egyben marad. Egy bizonyos: a jogi környezet – sem a spanyol belső jogrendszer, sem a nemzetközi jog – nem kedvez a katalán függetlenségnek.

Azt a kérdést is feltettem magamnak ma reggel, hogyha a XIX. században lennénk – itt ülnénk az 1850-es, 1860-as években – és ugyanez lenne a téma: vajon az akkori nemzetközi jog kedvező feltételeket teremtett volna-e a katalán függetlenségnek? Vannak olyan nézetek, hogy „*Oh, hát lemaradtak – nem is a nagy nemzeti ébredésről, hanem – a XIX. század végi, XX. század eleji nagy függetlenedési hullámokról. Sajnos elkéstek, már a XXI. század van, ez a villamos már elment*”. Az igazat megvallva a függetlenségi törekvéseket akkor sem támogatta a nemzetközi jog. Az ilyen és ehhez hasonló függetlenségi törekvésekkel azonban a politikai hozzáállás – a kontinensen és a nagyvilágban egyaránt – jóval kedvezőbb volt a XIX. században, mint manapság.

Ami a katalánok belső megosztottságát illeti, Tabarniához hasonló kezdeményezésekkel találkozunk már máshol is. Skócia esetében például, Orkney és a Shetland-szigetek jelezték, hogy Skócia függetlenné válása esetén ők elszakadnának, és különálló államként működnének, esetleg Angliához és Waleshez csatlakozva. Ismerjük a 2014-ben tartott népszavazás eredményeit Skóciában.¹⁰ Katalóniában is szavaztak. Ez utóbbi azonban nem volt legális a spanyol jog alapján, míg a skót népszavazás a brit jogrendszer értelmében az volt. Ez egy nagy különbség a két eset között.

Visszatérve a függetlenné válás nemzetközi támogatottságának kérdéséhez: miért van az, hogy amikor mi el akartunk szakadni az Osztrák Császárságtól, sőt, függetlenségi nyilatkozatot fogadtunk el 1849 tavaszán, akkor Európa és a világ közvéleményének nagy része szimpatizált ez irányú törekvéseinkkel? Ebben a kérdésben arra jutottam, hogy akkor a magukat felvilágosultnak tartó európai és nem európai államok lakosai az Osztrák Császárságban egy retrográd állapotot láttak, egy visszamaradott képződményt, népek börtönét stb., és örültek volna annak, ha végre felbomlik. A magyarokat pedig szabadságharcosoknak tekintették. Nem véletlenül fogadták Kossuth Lajost úgy, ahogyan az Egyesült Államokban. Ez a külső támogatottság a katalán függetlenségi törekvések esetén most jól láthatóan nincsen meg: nem övezi a világ közvéleményének szimpátiája. Lehet, hogy vannak kivételek: olyan országok, ahol ez másképpen van, de úgy összességében, ha megnézzük a nagy globális lapoknak a cikkeit, akkor azt látjuk, hogy a katalán kérdéssel kapcsolatban populizmusról és a nacionalizmus feltámadásáról írnak. Jól láthatóan Spanyolország egyben maradásának drukkol a többség. Pedig mit tűztek a zászlajukra a katalánok?! Szabadságot akarnak, több demokráciát. Ezek szimpatikus dolgok! Jó, lehet, hogy Észak-Koreában másképp vélekedik az ottani elit, de alapvetően

10 A Skóciában 2014. szeptember 18-án tartott népszavazáson 84%-ot meghaladó részvétel mellett a szavazók többsége (55,3%) az Angliával, Walesszel és Észak-Írországgal való unió fenntartása mellett foglalt állást.

ezek általánosan elfogadott értékek. A katalánok az emberi jogokért küzdenek. Ki az, aki ezekkel szembe merne menni? Mégis azt látjuk, hogy nincsenek az európai fővárosokban tüntetések a spanyol nagykövetségek előtt. Nehogy valaki félreértsen! Én nem akarok biztatni senkit arra, hogy tüntessen. Semmilyen felforgató tevékenységre nem akarok buzdítani, csak érdekesnek találom, hogy ez a jelenség a katalán kérdés kapcsán elmarad. A XIX. században biztosan lett volna az akkori hírekre érzékeny értelmiségiek közül, aki kimegy fáklós tüntetést rendezni, mondjuk az akkori fővárosokban a spanyol nagykövetség elé. Ez ma nincs meg. Nem tudok olyan államot vagy politikai szereplőt mondani, aki nyíltan támogatná az ügyet. A gazdasági élet szereplői között sem tudok támogatókról. Például olyan nagy transznacionális vállalatokról – mint mondjuk a Coca Cola –, amely úgy reklámozná a termékét, hogy „*Viva la Cataluña libre!*” Ugye ilyen nincsen. Ugyanakkor más társadalmi ügyek mellé odaállnak a nagyvállalatok. A katalán szeparatizmusnak nincs támogatója a céges világban, nincs az állami szektorban, és a nemzetközi közvélemény sem támogatja.

A kérdés tehát: ki az, aki támogatja? Nyilván Katalóniában találunk ilyen embereket, hiszen mégiscsak volt egy népszavazás. Az, hogy a nemzetközi jog a katalán függetlenséget nem támogatja, nem meglepő. Egyébként a szecesszióknak, tehát az elszakadási törekvéseknek a nemzetközi jog soha nem kedvezett igazán. A jognak ugyanis stabilizáló funkciója van. A nemzetközi jognak is. Tehát a fennálló rendet próbálja stabilizálni és ebbe nem fér bele az, hogy mindenféle területek elszakadjanak az államoktól. Itt feltehetnénk a kérdést, hogy akkor mi a helyzet Új-Kaledóniával? Új-Kaledónia és Katalónia között nemcsak az a különbség, hogy az egyik Franciaországhoz, a másik Spanyolországhoz tartozik, hanem az is, hogy a népek önrendelkezési joga alapján Új-Kaledóniának joga van független államot létrehozni, míg Katalóniának ehhez a jelenlegi állás szerint nincs joga. Új-Kaledóniában, ha lesz népszavazás – márpedig idén, a Nouméa-megállapodás értelmében kell lennie¹¹ –, és azon a lakosság a függetlenséget megszavazza, akkor Új-Kaledónia függetlenné fog válni. A népek önrendelkezési joga alapján az ott élő lakosságnak erre lehetősége van. A franciák ebbe már bele is nyugodtak. (Nagy szerencsájukre egyébként úgy tűnik, hogy a lakosság többsége nem fogja támogatni a függetlenséget, és Franciaországon belül akarnak maradni.) A katalánoknak azért nincs erre joga, mert a nemzetközi jogban Katalónia lakossága nem minősül különálló népnek.

1945 után folyamatosan szűkült az a személyi kör, amely hivatkozhat erre a jogosultságra. Igaz, 1945 előtt más volt a megnevezés: akkor az önrendelkezés elvéről beszéltek,

11 A Nouméa-megállapodás francia nyelvű szövegét lásd: Accord sur la Nouvelle-Calédonie signé à Nouméa le 5 mai 1998. Letöltés helye: www.legifrance.gouv.fr; letöltés ideje. 2018. 04. 27.

ráadásul nemzetek önrendelkezési elvéről, mely csak 1945 után kapta a népek önrendelkezési joga elnevezést. Maga a nép elnevezés alapvetően a gyarmatok lakosságára vonatkozott, tehát azokra a gyarmati területekre, melyek 1945 után független államokká váltak. Nagyon egyszerű, hogy mindezt kik és miért találták ki. Hazudnék, hogyha azt mondanám, az igazságosság elve ezt diktálta; fölismerte a világ, micsoda igazságtalanság van a gyarmatokon. Alapvetően nem erről volt szó. A gyarmatokkal rendelkező amerikai és európai országok kezdetben nem is értettek vele egyet. A Szovjetunió javasolta 1945-ben a San Franciscó-i értekezleten, ők akarták beiktatni az *Alapokmányba*.¹² A Szovjetunióknak nem voltak gyarmatai, szatellitjei lettek később, de gyarmatai nem voltak. A briteknek, meg a franciáknak viszont igen, a szovjetek pedig akkor már tudták, hogy nem egy hajóban fognak evezni, és hogy az európai gyarmatok függetlenné válásával ezt a két hatalmat, tehát a briteket és a franciákat meg lehet gyengíteni. Az, hogy a népek önrendelkezése végül bekerült az *Alapokmányba*, egy zseniális trükk volt a szovjetek részéről, egy mesteri húzás 1945-ben. Mindezek kiderülnek az előkészítő dokumentumokból. A népek önrendelkezési joga tehát jó szolgálatot tett, hiszen a gyarmati rendszert tulajdonképpen megszüntette. Mára már csak egy-két terület maradt, ami még hivatkozhat erre a jogra. Aztán hogy érvényesíteni is tudja-e vagy sem, az már egy másik kérdés. Például, hogy Nyugat-Szahara lakossága mennyire tud élni az önrendelkezés jogával és képes-e független államot létrehozni, nem tudjuk.

Az 1990-es években próbáltak egy picit tágítani a személyi hatályon. Ezt ugyan nem mindenki ismeri el, de nekem úgy tűnik, hogy az európai jogközösségben, a '90-es években kialakult egy közmegegyezés arról, hogy ha a szeparációt megengedi a szövetségi állam alkotmánya, vagy legalábbis nem tiltja meg, akkor a nemzetközi jog nem gördít akadályt a függetlenné válás elé, és így ki lehet válni a föderációból. A legtöbb ország azonban ezt nem engedi meg. Németországban például 2016-ban az alkotmánybíróság nyilatkozott arról, hogy nem lehet aláírásokat gyűjteni Bajorország esetleges függetlenségéről. Az Egyesült Államokban pedig már a XIX. században – tehát észak és dél háborúja után – eldőlt a legfelsőbb bíróságon, hogy ilyet nem lehet. A kanadai legfelsőbb bíróság – az amerikai jognál kicsit megengedőbben – 1998-ban beszélt arról Québec kapcsán, hogy tárgyalási kötelezettség keletkezik akkor, hogyha a többség a függetlenség mellett szavaz. Végül nem úgy szavaztak. Alapvetően azért a kanadai jog sem preferálja a különválást, az amerikai jog pedig teljesen elzárkózik annak lehetőségétől. Ezekkel a példákkal ellentétben voltak országok, amelyeknek az alkotmánya a függetlenedést megengedte, de azok jellemzően már fel is bomlottak. Illetőleg vannak olyan országok is, melyek jelenleg

12 Az *Egyesült Nemzetek alapokmányát* 1945. június 26-án fogadták el, a San Franciscó-i értekezleten.

megengedik, viszont ezek nem szövetségi államok. Moldova jó példa erre. Ott külső nyomásnak engedve bekerült az egyik fontos jogszabályba, hogy Gagauzia dönthet a státuszáról, hogyha Moldova jogállása megváltozna. Elgondolkoztató, hogy mégis hogyan változna meg Moldova státusza. Vannak olyan szomszédjai keleten is, meg nyugaton is, akik el tudnák képzelni, hogy Moldova ne mint független állam működjön a továbbiakban. Ebben az esetben Gagauzia elvileg elszakadhatna. Aztán hogy mindezt hogyan valószínűsítené meg, az egy másik kérdés, most ebbe ne menjünk bele. Ami ezzel kapcsolatban fontos, hogy Katalónia esetében ilyen lehetőségek nincsenek: Spanyolország és a nemzetközi jog sem támogatja a katalánok teljes körű önrendelkezési jogát.

Akad ugyan egy lehetőség, amivel elvileg ilyen és hasonló esetekben meg lehet szerezni a közvélemény szimpátiáját: hogyha Katalónia elnyomás alatt élne. Ez egy szürke zónája a nemzetközi jognak. Ebben az esetben – tehát, ha az állam szisztematikusan elnyomja a területén élő kisebbségi lakosságot –, akkor már hajlamos a nemzetközi közösség és a nemzetközi jog is engedményeket tenni. Az amerikaiak egyébként ezt az elnyomó országot nevezik anyaországnak. (Érdekes, hogy mi mennyire másképp használjuk ezt a kifejezést.) Az ilyen esetekben a függetlenné válást jogorvosló elszakadásnak nevezik, de vannak rá más kifejezések is erre. Így esetleg még el lehet szakadni. Azonban Katalónia esetében ez az elnyomás nem bizonyítható, még ha a katalánok nagy része nem is így látja. Van is erről egy propaganda videó, nem tudom pontosan ki készítette, de a katalán függetlenségről szól és a tavalyi rendőri beavatkozásról, még Hitler, meg Franco is belekerültek valahogy. Ezen sokan felháborodtak. A spanyolországi zsidó közösségek szövetsége például kikérte magának, hogy Puigdemont lájkolta ezt a videót. Nagyon érdekesen alakul a spanyol belpolitika: mindenféle eszközökkel küzdenek egymással a felek. Mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy sem a spanyol jog, sem a nemzetközi jog, sem az európai közösségi jog nem engedi elszakadni Katalóniát.

Annak, hogy az Európai Unió sem preferálja a katalánok függetlenedési törekvéseit, szerintem két oka van. Egyrészt nyilván a spanyol diplomácia nagyon erősen nyomja az ügyet az Európai Unióban. Másrészt az EU illetékes vezetői magánemberként sem igen támogatják az elszakadást. Persze a XIX. század elitje sem támogatta, mégis jöttek létre független államok. Erre a nemzetközi jog azt a választ adja, hogy néha az önrendelkezés jogának utólagos törvényesítő szerepe van. Tehát ha az események túljutnak egy bizonyos ponton, akkor a nemzetközi jog talál rá megoldást, hogy utólag visszahatóan elismerje Katalónia függetlenné válását. Mindent összevetve a társadalmi folyamatok fontosabbak a jogi kereteknél: ha a társadalmi folyamatok visszafordíthatatlanokká válnak, akkor Katalónia független lesz. A jog azonban önmagában nem képes egybetartani az országot. Köszönöm szépen a figyelmet!

Nagy Sándor Gyula: Nem tudom, van-e felesleges másfél napjuk, hogy választ adjak a felém intézett kérdésekre. Annyira lenne szükségem. Igyekszem húsz percre szűkíteni a mondandómat. Mennyibe kerül a függetlenség a katalánoknak? Ezt senki nem tudja pontosan. Az biztos, hogy a katalán gazdaság a szeparatizmust megsínyli.

Norbert előadásmenetét követve, én is a magánvéleményemmel indítanám az előadásomat. Nekem elég sok Katalóniában élő barátom van, és hétfőn jöttem vissza Barcelonából. Kicsit mászkáltam arrafelé. Őszintén szólva sem most, sem a kint töltött két és fél évem alatt (2011 és 2014 között) nem láttam elnyomást. Az utcán katalánul beszélnek az emberek, katalánul vannak a feliratok, katalán TV, katalán rádió és katalán nyomtatott sajtó működik, és mindez állami pénzből. Börtönben lévő politikusok, illetve önmagukat külföldre száműzött politikusok kampányolhattak nyíltan az újraválasztásukért. Egy részüket újra is választották, be is kerültek a parlamentbe.¹³ Előzetes letartóztatásban töltött idejük igazolt távollétnek minősül, ami azt jelenti, hogy távolról meghatalmazott útján szavazhatnak a parlamentben. Tehát sok mindent el lehet mondani a spanyol jogról és a spanyol kormányról, de azt nem, hogy elnyomják a katalánokat. El kéne küldeni néhány katalán politikust olyan helyekre, ahol megnézhetnék, hogy milyen egy elnyomásban élő kisebbség, és akkor össze tudnák hasonlítani a saját életükkel. Nem is kéne Európán túlra menni, lehet azért itt az Uráltól nyugatra is találni olyan helyeket, ahol kiválóan meg lehetne mutatni, milyen egy kisebbségnek elnyomásban élni.

Persze hangulatkeltés az van, nagyon erősen erre játszik a katalánok egy része, miközben persze van egy másik, józan része a katalán társadalomnak, mely jól láthatóan 50–50%-ban megosztott. Úgy gondolom, 45%, aki teljes mértékben, szinte már elvakultan függetlenségpárti. Van egy másik 45%, aki nem az. És van 10%, aki a hangosabb fél mellett voksol. Az inga 50%-nál mozog. Ennek ellenére azt harsogják a katalán szeparatista vezetők, hogy nekik milyen hihetetlen erős felhatalmazásuk van. Azért 52% szerintem nagyon kevés ahhoz, hogy szembe menjenek az anyaország – nevezzük így Spanyolországot – alkotmányával és a nemzetközi joggal.¹⁴ Ez az én szubjektív véleményem.

Dániel említette azt a bizonyos Tabarnia nevezetű dolgot. Ami a legszebb az egészben, hogy ennek a kezdeményezésnek a képviselői megfordították a katalán függetlenségi érvrendszert, és meg is győzték a barcelonai értelmiségiek egy részét, akik támogatják

13 Oriol Junqueras, Joaquim Forn és Jordi Cuixart börtönben, Carles Puigdemont, Lluís Puig, Clara Ponsatí és Toni Comín „száműzetésben” Belgiumban és Németországban (2018. április).

14 A 2017. decemberi katalán tartományi parlamenti választások eredményeként a parlamenti helyek 52%-át szerezték meg nyíltan függetlenségpárti képviselők. (A 2017. október 1-jei népszavazáson a szavazati joggal rendelkezők 43%-a adta le voksát, több mint 90%-uk a függetlenség mellett szavazott.)

őket. A két régió, Tarragona és Barcelona kapcsán ugyanazt mondták, mint a függetlenségpártiak Katalónia kapcsán, ugyanazokkal a statisztikákkal. Ellenük fordították saját érvrendszerüket. A katalánok meg teljesen felháborodtak, hogy „*ez milyen hülyeség*”, hogy „*ennek semmi értelme nincs*”. Pedig a függetlenségpártiak is ugyanazt mondták Spanyolországra! És akkor elkezdődött a pufogás: hogy nekik történelmi joguk is van. Ugyan, kollégák, ha mi magyarok elkezdenénk a történelmi jogainkról beszélni! Aztán jöhetnének a bolgárok, meg a törökök is az ő történelmi jogaikkal. Ez nevetséges. Ezzel nem lehet érvelni. Ilyen szempontból nagyon gyenge lábakon áll a katalán függetlenségpártiak érvrendszere. Ráadásul nincs meg az elsöprő társadalmi támogatottságuk sem. Nincs meg az a gazdasági erő sem, ami kéne ahhoz, hogy ez az ország, ha függetlenné válik, akkor talpon tudjon maradni. Sokszor Koszovóval példálózunk, mint hasonló, elnyomás alatt álló térséggel, mely a függetlenségéért küzd. Hát kb. arra a GDP-szintre süllyednének vissza néhány év alatt, mint ahol most Koszovó áll, ha egyoldalú módon függetlenné válnak.

Persze nem minden scenárió ilyen negatív. Katalónia történelmileg mindig egy aránylag erős, iparilag nagyon fejlett, jó kapacitásokkal rendelkező térség volt. Mindig is Spanyolország gazdag tartománya volt. Ha varázspálca legyintéssel független állammá válna – és ha az Európai Unió nem fogadná el annak –, akkor is valahogy megélné, akkor is valaki megvenné az áruit, ha olcsón és jó minőséget gyárt. Persze nem olyan életszínvonalon élnének, mint most, és az is bizonyos, hogy a Barcelonában élő külföldi, brit, német stb. nyugdíjasok, meg üzletmágnások összecsomagolnának és elmennének más hasonlóan jó klímájú, mediterrán városba, ami azért igen sok pénzvesztést jelentene.

A Külügyi Intézet egyik elemzésében kikerestük azt az összeget, amit Katalónia a különböző cégek székhelyeinek kitelepülésével, főleg Barcelonából Madridba, Valenciába és Aragóniába költözésével veszített a tavalyi év utolsó három hónapjában: 90 milliárd euró, a katalán GDP fele.¹⁵ A kilenc spanyol tőzsdeindexben lévő katalán cégből hét már nem Katalóniában székel. Ketten maradtak még Barcelonában, a többi mind elment. Az összes nagy bank, a Caixa, a Banco Sabadell, mind összecsomagolt és áttette székhelyét Madridba azzal, hogy vissza se fognak menni abba a politikai környezetbe, amit a függetlenségpártiak kreáltak. Köszönjék meg maguknak! Mindezt tetőzte az, hogy sok százezer függetlenségpárti szavazó megszüntette a bankszámláját ezeknél a bankoknál, és főleg francia bankokba rakta át a pénzét. Ők ezeket érezték magukénak, mert ugye spanyol bankba elvből nem mentek. Ez komoly év végi veszteségeket jelentett. Ez egy komoly probléma.

15 Szatmári Barnabás: A katalán függetlenségi törekvések gazdasági hatásai. *KKI-elemzés*, 2017/40. Letöltés helye: www.kki.hu; letöltés ideje: 2018. 01. 20.

Előfordul sajnos az is – vannak rá adatok¹⁶ –, hogy a spanyolok elkezdtek látványosan mellőzni a katalán termékeket, tehát a köztudottan Katalóniában előállított élelmiszereket és más jellegű termékeket. Ezeket a spanyol vásárlók a polcon hagyják. Ez persze igen kontraproduktív, hiszen azzal, hogy a spanyolok nem vesznek katalán árut, kb. 60%-ban a spanyol kereskedőket büntetik, és a zaragozai meg valenciai alvállalkozóknak a munkáit teszik tönkre. Ráadásul ellenreakcióként a katalán részről is elkezdődött egy hasonló folyamat, igaz, a spanyol termékek mellőzése Katalóniában egy kicsit nehezebb. Mindez elég értelmetlennek tűnik az Európai Unió egységes belső piacán. Konkrétan, amikor megiszunk egy pohár vizet, valószínűleg fogalmunk sincs, hogy most a cég német, vagy francia, vagy egy arab olajmágnásé, aki a tőzsdén keringteti a papírokat. Lehet, hogy az van ráírva, „*Made in Hungary*” vagy „*Made in Europe*”, teljesen mindegy.

Mindezek következtében a spanyol gazdasági minisztérium több tizedponttal visszaminősítette Katalónia 2018-as gazdasági növekedési kilátásait. Ez jó sok milliárd euró veszteséget jelent. A pénzügyi veszteséget tovább fokozza az, hogy a cégek – székhelyeiken kívül – a termelés egy részét is Katalónián kívülre akarják helyezni. 3000 ilyen cégről van szó, ebből kb. 300 nagyvállalat, a többi közepes és kisméretű vállalat. Ezek összesen 150 000 embert foglalkoztatnak Katalóniában. A spanyolországi átlaghoz képest sokkal alacsonyabb katalán munkanélküliségi rátán ez jó sok százalékpontot rontana.

A függetlenné válás pro és kontrája? Hosszútávon nem tartom kizártnak, hogy Katalóniának megéri függetlenné válnia, de 20–30 évre senki nem tud előre kalkulálni. A jelenlegi állapotok azonban azt mutatják, hogy a gazdasági veszteségek következtében a most függetlenségre szavazók nyugdíja nem lesz annyi, mint amennyit szeretnének, és az unokáik is valószínűleg rosszabbul fognak élni, mint ahogyan ők élnek.

Ezzel együtt azt gondolom, hogy a független Katalónia mint olyan, belátható időintervallumon belül nem fog létrejönni. Nemcsak azért, mert a spanyol belső jog legkülönbözőbb alkalmazásával, de akár fegyveres erővel is meg tudja akadályozni az elszakadását, hanem mert nincs igazán ellenálló ereje. Az, hogy október 1-jén néhány száz embernek lekeverték egy pofont a rendfenntartók, nagyon rossz taktika volt Mariano Rajoy részéről. Katalóniában eddig is utálták őt, ezután sem fogják szeretni. Azonban az atrocitást követően nem volt szükség arra, hogy Barcelona utcáin állami fegyveres erők fenntartsák a rendet. Sokan úgy vélték, hogy ha az Alkotmány 155. cikkelyével élve a központi kormány megakadályozza a népszavazást, akkor majd a katalán közszolgálat megtagadja a közreműködést: a katalán rendőrök felmondanak és átállnak a nép oldalára. Nos, ez nem

¹⁶ Uo.

így történt. Ugyanúgy dolgoztak tovább, sőt még jobban, mint azelőtt, mert Madridból megmondták, hogy mit kell csinálni, és nem kellett attól félni, hogy négyhavonta kitárlának valami újat.

A katalán függetlenségi pártok nem kormányoznak már lassan 3–4 éve, mert azzal vannak elfoglalva, hogy hatalmon maradjanak, hogy elérjék saját céljaikat. Nincs idejük az alapvető társadalmi és gazdasági problémákkal foglalkozni. A gazdasági problémák kapcsán egyetlen egy dolog volt, amit a barcelonaiak „jól” éltek meg: visszaesett a turizmus. Barcelonában még fél évvel ezelőtt olyan szintű turista áradat volt, ami még engem is – aki nyáron csak pár napra ugrottam ki a barátaimmal – zavart. Annyi turista volt a városban, hogy már nem lehetett lépni tőlük. Ez már a múlt hétvégén nem így volt. Most ha valaki be akar menni Gaudí valamelyik házába, már nem kell sorban állnia. Máskor kígyózó sorok voltak a bejáratnál. Tehát jól látszik, hogy a turizmus is visszaesett. Nagyon jó áron lehet Barcelonába repülőjegyet venni, ajánlom mindenkinek a figyelmébe. Nincsenek különösebb problémák, a szállásárak is lejjebb mentek, jó az időjárás, 15 fok van, napsütés. Ki lehet menni, sétálni egyet, kb. 40 euró oda-vissza a repülőjegy. Csak ajánlani tudom. Legyen ez a katalán turizmus promóció a végszó részéről.

Dabis Attila: Köszönöm szépen a szót. Még mielőtt belekezdzenék a számok elemzésbe, és ismertetném a 2017. december 21-i előrehozott katalán parlamenti választások eredményeit, az előttem felszólaló kollégákat követve én is megosztanám személyes véleményemet a katalán kérdésről. Békeszerető és demokráciaszerető emberként én annak örülnék, hogyha a skót, meg a québeci minta, vagyis az önrendelkezési törekvések tárgyalásos úton való rendezése, valahogy elérhetővé válna Katalónia számára is. Ettől most fényévekre vagyunk. Sőt, egyre jobban navigálja bele magát mindkét oldal a saját egyirányú elképzeléseibe. A fent említett két példa azonban bizonyítja, hogy még egy ilyen kiélezett helyzetben is az egymással ellentétes érveket valló felek asztalhoz tudtak ülni, tudtak egymással párbeszédet folytatni, és a végén konszenzusra is jutottak. Nekem ez volna a preferenciám Katalónia esetében is. Nem efelé haladunk, ami a választási és népszavazási eredményeken is látszik.

A jelenlegi katalán függetlenségi törekvések kiindulópontjának én a 2014-es évet adnám meg.¹⁷ Az előzményekhez sorolják a 2012-es választásokat is, melyen a legtöbb sza-

17 2012-ben még nem voltak egyértelműen függetlenségpártiak a domináns katalán pártok. A függetlenséggel kapcsolatos 2014-es állampolgári konzultációt követően azonban a 2015-ös választáson már úgy kampányoltak, hogy annak eredményét a függetlenségi úton való elindulást legitimáló szavazásnak tekintették.

vazatot az Artur Mas vezette Konvergencia és Unió (*Convergència i Unió, CiU*) pártja kapta. Ez azonban ekkor még nem tekinthető egyértelműen függetlenségpárti szervezetnek. A szűk értelemben vett történelmi gyökereket tekintve, említeni kell még a katalán parlament által 2006 július 19-én elfogadott statútum-módosítást,¹⁸ amit Madridban az akkor még ellenzékben lévő Mariano Rajoy vezette Néppárt (*Partido Popular, PP*) ugyanebben az évben megküldött alkotmánybírósági normakontrollra. Négy évvel később, 2010. június 28-án az alkotmánybíróság végül olyan ítéletet hozott, ami a fő nővumokat – amit a katalánok szerettek volna elérni –, semmissé tette.¹⁹ Ekkor kezdődött egy tiltakozási hullám, amire föl kellett ülniük a politikusoknak, hiszen azok a civilek, akik kimentek az utcára, a politikai szférának szavazópolgárokat jelentenek. Fogalmazhatunk úgy is, hogy a szekér nem lehet előrébb, mint a ló! Reagálnia kellett tehát a politikai közegnek, még úgy is, hogy egyébként én nem gondolom, hogy Artur Masnak tetszett volna, hogy az ő választópolgárai egy függetlenségi irányba mozdultak el. De egyszerűen reagálnia kellett rá valamit. Mára ez a helyzet tovább fokozódott. Lényegében a katalán pártrendszer fő törésvonalává vált az unió vs. függetlenség ellentét. Már el sem képzelhető, hogy a közeljövőben egy olyan kormánykoalíció alakuljon Katalóniában, ami áthidalja ezt az alapvető törésvonalat.

A függetlenségpártiak tábora 2014-hez képest nagyjából 217 000-rel tovább gyarapodott. Folyamatos a mobilizáció mindkét oldalon. Láthatjuk, hogy a választások mellett a népszavazásokon való részvételi hajlandóság is növekszik. Míg 2012-ben 67%-os volt a részvételi arány, a tavaly decemberin közel 80%-os. Az unionisták és a függetlenségpártiak is képesek nagyobb tömegeket mozgósítani.

Az október 1-jei népszavazáson a függetlenségpártiak részvételi arányával kapcsolatban vitatkoznék Sándorral. Szerintem ez a 43%-os részvétel bravúros volt, hiszen olyan körülmények között kellett a népszavazást megrendezni, hogy gyakorlatilag már hetekkel előtte a spanyol rendfenntartó erők kiszálltak razziázni Katalóniában, és ahol lehetett, a szavazócédulákat elkobozták, valamint a szavazás napján is igyekeztek lezárni a szavazóhelyiségeket. Ilyen körülmények között én úgy vélem, hogy a 43% bravúros eredmény. Itt látok erdélyi kollégákat: gondoljunk bele, hogy a legutóbbi román parlamenti választásokon a lakosságnak mindössze a 39,5%-a vett részt, pedig ott senki nem zavarta a szavazás lebonyolítását. A szlovákiai európai parlamenti választások alkalmával a jogosultak 13%-a gondolta úgy, hogy fontos megjelennie. Tehát a katalán népszavazás esetében engem meggyőzött a részvételi arány.

18 A statútum szövegét lásd web.gencat.cat; letöltés ideje: 2018. 04. 27.

19 Az említett alkotmánybírósági határozat nem hivatalos fordítását lásd www.tribunalconstitucional.es; letöltés ideje: 2018. 04. 27.

A 135 fős katalán parlamentben 68 mandátum kell a többséghez. Most, a 2017. december 21-i választást követően 70 képviselője van a három függetlenségpárti erőnek: a volt katalán kormányfő, Carles Puigdemont vezette Együtt Katalóniáért (*Junts pel Catalunya, JuntsxCat*), a Katalán Köztársasági Baloldal (*Esquerra Republicana de Catalunya, ERC*) és a szélsőséges, antikapitalista, radikálisan függetlenségpárti Népi Egység (*Candidatura d'Unitat Popular, CUP*) pártoknak. A legtöbb szavazatot azonban – ahogy Dániel korábban már említette – az ezekkel az erőkkel szemben álló unionista Állampolgárok (*Ciutadans*) párt kapta. Ez részben annak köszönhető, hogy mind a spanyol Néppártnak, mind a katalán függetlenségpártiaknak megvannak a maguk korrupciós botrányai, amelyek mellett az Állampolgárok párt jól tudta magát egyfajta tisztakezű csoportosulásként prezentálni a katalán pártrendszeren belül.

A választások eredménye egyébként papírforma volt: mindenki arra számított, hogy nagyon magas részvétel mellett a függetlenségpártiak lesznek többségben. Ez be is jött. Van viszont néhány fontos pont, amire ki kell térni. Egyrészt arra, hogy kik vesztek nagyot. A választásnak két nagy vesztese volt: a Spanyolországot kormányzó Néppárt helyi szervezete, ami a történelmi mélységbe süllyedt, mindössze négy képviselővel jutott be a katalán parlamentbe; és az imént említett szélsőséges, radikális függetlenségpárti CUP, amely a korábbi tíz képviselőjéből hatot elvesztett. Mindez számomra azt mutatja, hogy a lakosság nemcsak azt utasítja el, hogy Madridból kézi vezérléssel irányítsák Katalóniát, hanem ennek a nagyon agresszív, egyoldalú kiszakadási kísérletnek a folytatását is. Vannak arra utaló jelek, amelyek azt mutatják, hogy a lakosság nem szeretné, hogyha ez folytatódna, ők inkább az *Esquerrára* és a *Junts pel Catalunya*-ra adták le szavazatukat. Ez utóbbi pártok egyébként a kampány alatt a függetlenség kifejezést már nem is használták. Ehelyett olyan szlogenekkel kampányoltak, mint „*Valósítsuk meg a köztársaságot!*”; „*Állítsuk helyre a katalán kormány méltóságát!*” vagy „*Szabadítsuk ki a politikai foglyokat!*”. Ugye ők politikai fogolynak tekintik azt a négy személyt, aki jelenlegi is vizsgálati fogságban van, és eljárás folyik ellenük zendülés, lázadás és hűtlen kezelés miatt.²⁰ Az ő esetük megér néhány szót, már csak azért is, mert közülük három választott képviselő

20 2017. október 30-án a spanyol központi főügyészség tizenhárom katalán kormánytag, valamint a katalán parlament elnökségének öt tagja ellen emelt vádat a függetlenségi népszavazásban betöltött szerepük miatt. Közülük nyolc esetben előzetes letartóztatást rendelt el az illetékes bíróság (*Audiencia Nacional*) november 2-án, melyek közül hat esetben engedélyezték a hatóságok, hogy az illetők óvadék ellenében szabadlábon védekezhessenek. Maradt tehát kettő politikus fogságban, a korábbi alelnök Oriol Junqueras i Vies, valamint az egykori belügyminiszter, Joaquim Forn i Chiariello. Ehhez jön még hozzá a két fogva tartott civil vezető, Jordi Cuixart, az *Òmnium Cultural* elnöke, valamint Jordi Sànchez a Katalán Nemzetgyűlés (*Assemblea Nacional Catalan*) nevű szervezet elnöke (ő a decemberi választáson Puigdemont pártjának, a PDeCAT-nak a választási listájáról szerzett parlamenti mandátumot.)

fizikailag akadályoztatva van abban, hogy részt vegyen a parlamenti üléseken és ott szavazzon. Rajtuk kívül van még további öt képviselő – beleértve Carles Puigdemont-t is –, akik önkéntes külföldi száműzetésben vannak,²¹ tehát összesen nyolc képviselőről van szó, akiket hogyha levonunk a hetvenből, akkor máris elveszett a többséghez szükséges létszám. Éppen ezért volt annyira turbulens a kormány tegnapelőtti alakuló ülése a parlamentben.²² Oriol Junquerasnak, a volt katalán kormányfőhelyettesnek január 6-án volt a bírósági meghallgatása, ahol kérvényezte, hogy rendőri kíséret mellett részt vehessen az alakuló ülésen. Kérését az ügyében eljáró Carmen Lamela bírónő a legfelsőbb bíróságon nem engedélyezte, viszont átadta a döntés jogát a katalán parlamentnek abban a kérdésben, hogy megbízott útján érvényesítheti-e a szavazati jogát Junqueras, illetve a többi fogvatartott katalán képviselő. Mint minden parlamenti alakuló ülésen, úgy a katalán regionális parlament esetén is van egy átmeneti bizottság, amelyik ülészik, mielőtt a valódi házbizottság létrejönne. Ezt *Mesa de Edad*nak hívják és a korelnökből, illetve a két legfiatalabb képviselőből mint korjegyzőkből áll. Ebben a parlamenti ciklusban úgy alakult, hogy mind a három illetékes pont az *Esquerra* párthoz tartozott,²³ így nem volt nagy meglepetés, hogy ők úgy döntöttek, hogy a bebörtönzött képviselők megbízott útján szavazhatnak. Puigdemont és a másik négy képviselő – akik önkéntes száműzetésben vannak – azonban nem kérvényezték, hogy szavazhassanak. Félték Mariano Rajoy azon ígéretétől, hogy ha bármivel próbálkoznak, akkor a spanyol központi kormány azonnal az alkotmánybírósághoz fordul. Így csak 65 szavazat jött össze, tehát az első körben nem sikerült megválasztani a katalán parlament héttagú elnökségét, mert az abszolút többségi szavazáshoz van kötve. Ezért szükség volt egy második körre. Itt már elég volt a relatív többség is, melynek nyomán megválasztották a katalán törvényhozás függetlenségpárti elnökségét.

Az alakuló ülés legnagyobb kérdése az volt, hogy ki legyen Katalónia új kormányfője. A függetlenségpárti oldalon Carles Puigdemont-t szeretnék, és egyelőre úgy tűnik, nincsen alternatív jelölt vele szemben. Puigdemontnak és Marta Rovirának – az *Esquerra* párt elnökének – volt egy Brüsszelben kötött informális megállapodása. Ennek értelmében az *Esquerra* fogja adni az országgyűlés elnökét, cserébe pedig a *Junts pel Catalunya* adja majd a kormányfőt. Erre a pozícióra az egyetlen jelölt Carles Puigdemont, akivel kapcsolatban Mariano Rajoy teljesen egyértelművé tette, hogy ha a távoli Brüsszelből

21 Ők név szerint: Carles Puigdemont (korábbi katalán elnök); Clara Ponsati (korábbi oktatási miniszter); Antoni Comín (egészségügyminiszter); Lluís Puig (kulturális miniszter); Meritxell Serret (mezőgazdasági miniszter).

22 A katalán parlament alakuló ülésére két nappal az NPKE jelen konferenciája előtt került sor, 2018. január 17-én.

23 Ernest Maragall (korelnök), valamint Gerard Gómez del Moral, és Rut Ribas (korjegyzők).

szeretne kormányozni, azt ő azonnal megtámadja, és a spanyol alkotmánybíróság elé viszi a kérdést. Erről az ügyről a jogi szakértők a katalán lapoknak azt nyilatkozták, hogy a spanyol alkotmánybíróság egészen hamar, akár negyvennyolc órán belül azt mondhatja, hogy ez így jogellenes. Viszontlátásra! Mellesleg Puigdemontnak a kormányfősége nemcsak madridi oldalon okozott törést, hanem katalán oldalon is.

Carme Forcadell – a katalán parlament volt elnöke – a parlament jogi szolgálatától egy olyan jelentést rendelt, amely megválaszolja a kérdést: lehet-e valaki Katalónia elnöke a házszabályokat betartva annak ellenére, hogy nem tartózkodik az országban? A nyolc jogászból álló jogi szolgálat egyértelműen nemleges választ adott. Pontosán idézve a jelentés erre vonatkozó részét: *„A parlamenti eljárások alapvető szabályainak tiszteletben tartása megköveteli a résztvevőtől nemcsak a jelenlétet, hanem a parlamenti vita jellegzeteségeinek teljesítését is. Ezek pedig a szóbeliség, az ellenvélemény közvetlen megfogalmazása, valamint az azonnaliság elvének garantálása annak érdekében, hogy valamennyi résztvevő személyesen lássa, hallja és értse a vita fejlődését.”*²⁴ *„Erre a Skype is jó”* – válaszolta Puigdemont.²⁵ Azonban a fejlemények azt mutatják, hogy egyáltalán nem biztos, hogy ő marad a katalán kormányfő.

Összegezve – és egyben előadásomat lezárva – az eredményekből egyértelműen az olvasható ki, hogy Katalóniában egy lövészárokharcra kell számítani: egy hosszú, elhúzódó válságra. Mindkét oldal belenavigálta magát a saját egyoldalú kommunikációjába. Ebből nagyon nehéz kijönni, főleg politikai arcvesztés nélkül. Mariano Rajoynak továbbra is jól jön a katalán témával való riogatás. Ő igényt tart a spanyol szélsőséges választópolgárok szavazataira is, akiknél jól fekszik a katalán nacionalizmusra való hivatkozás. A másik oldalon, Katalóniában tényleg kialakult az emberek egy részében az igény az elszakadásra. A függetlenségpárti oldalnak most nagyon ügyesnek kell lennie ahhoz, hogy valahogy kilavírozzon az egyoldalú függetlenné válás folyamatából, és elkerülje az azzal járó hátrányokat.

Végezetül, a koszovói párhuzam – melyet Sándor is említett – annyiból tanulságos, hogy a délszláv háború során a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) leglelkesebb harcosai azok voltak, akik azon szocializálódtak, hogy a szüleiket a jugoszláv rendőrség szétveri akkor, amikor még csak nagyobb autonómiáért tüntettek. Erre a példára

24 Az eredeti, katalán nyelvű dokumentumot lásd az alábbi cikkbe ágyazva: Camps, Carlota: Parliament lawyers warn Puigdemont has to be present. *El Nacional.cat*, 2018. 01. 15. Letöltés helye: www.elnacional.cat; letöltés ideje: 2018. 04. 27.

25 A videofelvételt lásd: Puigdemont seeks to preside over Catalonia via Skype. *Financial Times*. Letöltés helye: www.ft.com; letöltés ideje: 2018. 04. 27.

alapozva vannak már olyan hangok, akik szerint lényegében 2017. október 1-jén Spanyolország elvesztette Katalóniát. A kérdés csupán az, hogy ez az elszakadási folyamat hány év vagy évtized múlva teljeseedik be.

Gazsó Dániel: Köszönöm szépen mindhárom előadónak a tartalmas beszámolókat, valamint a hallgatóságnak az értékes közbevetéseket. Számomra egy konferencia nem akkor jó, ha minden kérdést megválaszol, hanem – épp ellenkezőleg – ha újabb kérdéseket vet fel. Az elmúlt másfél órában elhangzottak bennem igen sok kérdést vetettek fel. Remélem, ezzel nem vagyok egyedül. Még egyszer köszönöm szépen, hogy eljöttek. Kövessenek minket honlapunkon és járjanak rendezvényeinkre! További szép napot kívánok!